

T.C.
FIRAT KALKINMA AJANSI
Tunceli Yatırım Destek Ofisi

TUNCELİ İLİ YATIRIM DESTEK VE TANITIM STRATEJİSİ

Ocak 2017

1. BÖLÜM

1.1. MEVCUT DURUM

1.1.1. Ekonomik Görünüm ve İstihdam

Tunceli doğal güzellikleri, bitki örtüsü ve hayvan varlığı açısından zengin olmasına karşılık, toprak, yeraltı kaynakları ve beşeri sermaye açısından zengin olmaması, ulaşım altyapısındaki yetersizlikler, bölgede yaşanan terör ortamı nedeniyle oluşan imaj sorunları kentin ekonomik gelişimini kısıtlamıştır. Tunceli’de ekonomik faaliyetler temel olarak iyi ve organik tarım, küçük ölçekte hayvancılık, inşaat sektörü, küçük ölçekli imalat sanayi, hizmet sektörü, su ürünleri ve doğa ve kültür turizmi alanlarına yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Tunceli iline ait temel işgücü göstergeleri mevcuttur.

Yıllar	İş Gücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
2008	39,7	17,9	32,6
2009	46,0	18,6	37,4
2010	45,3	11,5	40,1
2011	48,7	9,3	44,2
2012	51,7	7,6	47,7
2013	54,0	8,1	49,7

Kaynak : TÜİK

Tablodan izleneceği üzere, iş gücü göstergelerinde yıllar itibariyle kayda değer iyileşmeler sağlanmıştır. Söz konusu iyileşmede, İşkur Müdürlüğü’nün özellikle kamu kesiminde sağladığı programlar ile yaratılan geçici istihdamlar ve Tunceli Üniversitesi’nin 2008 yılında kurulmasıyla kentte talep anlamında yarattığı hareketliliğin etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Önümüzdeki dönemde bu oranların iki haneli rakamlar düzeyinde seyretmesi gündeme gelebilir. Birinci neden olarak İşkur’un halihazırda uygulamada olan programlarındaki revizyon planı. Plan kapsamında programların ağırlıklı özel sektör istihdamına ayrılmasına yönelik eğilim mevcut. Bu bağlamda halihazırda kısıtlı bir performans sergileyen ilimiz özel sektör kesiminde hareketlilik oluşmazsa, daha evvel ki İşkur programları aracılığı ile oluşan rahatlamamanın tekrar gündeme gelmesi zorlaşacaktır.

İlde istihdamda kamunun ağırlığı dikkat çekmektedir. SGK verilerine göre Türkiye genelinde %2,2 olan kamu işyerlerinin oranı Tunceli’de %13,9’dur. Aynı şekilde zorunlu sigorta kapsamında olan istihdamda kamu işyerlerinin payı Türkiye genelinde %6,3 iken Tunceli’de %22,2’dir. Bu bağlamda ildeki esnafın başlıca geçim kaynağını kamuda çalışanların oluşturduğunu çıkarsamak yerinde olacaktır.

Aşağıdaki tabloda kamu kesimi dışında istihdam sağlayan (10 çalışan ve üstü) işyerlerinin sayıları ve sektörler bazında dağılımı verilmiştir.

Sektörler	10+
İnşaat	36
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	20
İmalat	12
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	9
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	8
Ulaştırma ve depolama	7
Eğitim	4
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	2
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	2
Diğer hizmet faaliyetleri	2
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1
TUNCELİ	103

Kaynak: Tunceli İşgücü Piyasası Araştırma Raporu – 2015

Tunceli ilindeki işyerlerinin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde % 35 gibi önemli bir oranla en fazla işyerinin İnşaat sektöründe olduğu görülmektedir. İnşaat sektörünü % 19,5 oran ile Toptan ve Perakende Ticaret, % 11,6 oran ile de İmalat sektörü takip etmektedir. Bu üç sektör işyerlerinin % 66'sını oluşturmaktadır. Sahip olunan güncel verilerle ilin sektörel yelpazesi ortaya çıkmaktadır. İnşaat sektörünün ağırlıkta olmasının en büyük etkeni ilimizin sanayisinin ve tarım sektörünün gelişmemiş olması ve görece ilde küçük işletmelerin daha yoğunlukta olmasıdır.

1.1.2. Göçün Ekonomik Performans Üzerine Olumsuz Etkisi

Göç hususu Tunceli'de özel başlık açılması gerekli bir alandır. Kentin ekonomik geri kalmışlığının önündeki en büyük nedenlerinden biri yaşanan göç hadiseleridir. Göç vaziyeti incelendiğinde, özellikle kırsal kesimlerden gerçekleşen göçlere ilave olarak orta sınıftan daha iyi eğitilmiş ve nitelikli insanların da göç ettikleri bilinmektedir. Yıllar itibariyle Tunceli nüfus verileri incelendiğinde, kuşkusuz durum daha net anlaşılacaktır;

Tunceli Nüfus Değişimi	
Yıl	Toplam Nüfus
1975	165.000
1985	152.000
1990	133.000
2000	94.000
2010	76.000
2015	86.000

Kaynak : TÜİK

Dışarıya göç vermesine karşılık dışarıdan pek az göç alan bir kenttir Tunceli. Tarihsel olarak, özellikle güvenlik ve terör sorunu ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik, köy boşaltmaları ve daha ziyade geçmiş dönemlerde yaşanan eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizlikleri göçün başlıca nedenleri arasındadır. Özellikle son 10 yıllık süreç içerisinde, Tunceli Üniversitesi yatırımının kente kazandırılması, Devletimiz ve Hükümetimiz tarafınca yürütülen normalleşme süreci ve sağlık ve eğitim sektörlerindeki hizmet iyileştirmeleri kentte kısmi nüfus artışına sebebiyet vermiş olumlu gelişmelerdir.

1.1.3. İç ve Dış Ticaret Durumu

Tunceli ili tarihsel olarak Türkiye'nin ihracat yapmayan tek ili ya da en az ihracata sahip ili konumunda olmuştur. Çoğunluklu yıllar ihracatı sıfır olan il olarak gündeme düşmüş olmasına karşın son yıllarda sembolik ihracat rakamları ile bu unvanından kurtulmuştur. Tim verilerine göre, kentin 2014 ve 2015 yılları ihracat rakamları sırasıyla 86.000 ve 105.000 dolar düzeyindedir. Rakamların içeriğine bakacak olursak, Tunceli TSO'ya kayıtlı birkaç işletmenin büyükşehirlerde yapmakta olduğu küçük ölçekteki gıda ihraçları ve kentin tek su şişeleme fabrikası olan Munzur A.Ş'nin küçük çapta ihracatını görmekteyiz.

Tunceli maalesef dış ticaret hususunda olduğu gibi ulusal manada çevresine de ticaret akışında oldukça vasat durumdadır. Su şişeleme, yel altı kaynaklarından kaynaklı alçı, mermer, tuğla vs. ürünler ve kısmi oranda süt ürünleri hariç Tunceli'nin ülkemizin diğer illerine sunduğu ticarete konu ürün bulunmamaktadır. Düşük ölçekte kayıt dışı arz edilen özellikle köylerden gönderilen gıda ürünleri hariç tutulmuştur.

1.1.4. Rekabet Gücü ve Gelişme Potansiyeli Yüksek Sektörler

Turizm

Tunceli, turizmin hemen hemen her türüne imkan sağlayan ve faaliyetlerin çeşitlendirilerek tüm yıla yayılmasını mümkün kılacak doğal ve kültürel yapıyı içerisinde barındıran bir ilimizdir. Kent insanının sosyo-kültürel açıdan özgün yapısı da turizmin gelişmesini hızlandırıcı bir etken olarak değerlendirilebilir.

Tunceli'ye ilişkin yapılan rapor, anket, çalıştay vs. çalışmaların özünde, tabandan gelen bir talep bağlamında turizm Tunceli'nin gelişiminde en önemli, potansiyel arz eden ekonomik sektör olarak ön plana çıkmaktadır. Fırat Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan öncü sektörler analizine göre de Tunceli'de başta turizm sektörü ve ardından tarım sektörü ön plana çıkmaktadır. Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) tarafınca hazırlanan "Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler: Tunceli Modeli ve 2023 Senaryoları" raporunda yapılan ankete göre, turizm, Tunceli'de halihazırda gelişmiş olan ve ileride gelişebilecek olan sektörler arasında %20,5 oran ile ilk sırada yer almaktadır. Yine çalışmaya göre, Tunceli'de halihazırda gelişmemiş olan ama potansiyeli en yüksek olan sektörler içerisinde turizm %31,1 oran ile ilk sıradadır. Bu bağlamda kent insanının turizm alanında gelişme arzusunun olduğu açıktır.

Farklı ilçelerde farklı turizm türlerinin gelişme potansiyeli vardır. Kayak turizmi, dağcılık ve yayla turizmi, su sporları turizmi, dağ turizmi, sağlık ve termal turizmi, kültür ve inanç turizmi gibi alternatif turizmi türleri açısından Tunceli'nin turizm potansiyelinin yerli halkın onaylayacağı bir model dahilinde harekete geçirilmesi, kentin ekonomik gelişimine önemli bir katkı yapabilecektir.

Bölgenin Alevi inancı açısından çok önemli bir merkez olması ve ayrıca Urartu, Selçuklu, Akkoyunlu ve Osmanlılardan kalma çeşitli tarihi kalıntılara da rastlanması, kültür turizmi potansiyeline işaret etmektedir. (T.C. Tunceli Valiliği, 2012). Ovacık İlçesi kayak turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Kar kalitesi ve karın yerde kalma süresinin uzun olması (sporcular için uzun süre çalışma imkanı) gibi somut avantajlar potansiyeli ortaya koymaktadır.

Munzur ve Pülümür çaylarının geçtiği vadiler turizm açısından önemli cazibe merkezleridir. Her iki vadiye çok sayıda endemik bitki türü ve yabani av hayvanı bulunmaktadır. Tunceli ili sınırları içinde Türkiye'nin en büyük milli parklarından biri olan "Munzur Vadisi Milli Parkı" ve "Fırat havzası

Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi” yer almaktadır. Bitki örtüsü bakımından çok zengin olan Munzur Vadisi Milli Parkında 43 çeşidi Munzur Dağlarına, 227 çeşidi Türkiye’ye özgü endemik türlerden oluşan 1518 çeşit bitki ve yöreye özgü ilginç ve nadir görülen hayvan türleri bulunmaktadır.

Bölgenin bitki zenginliği ve termal sular, bölgede sağlıklı yaşam ve homeopatiye dayalı sağlık ve termal turizm faaliyetlerini de olanaklı kılmaktadır. Turizmin bu potansiyeline rağmen, tahmin edilecektir ki gelişme düzeyi çok yetersizdir. Kuşkusuz güvenlik sorunlarının geçmişten günümüze varlığı sektörün gelişmemesindeki en büyük engel olmuştur. Çözüm sürecinin hissedildiği özellikle 2012 – 2015 yılları arası Tunceli’yi başta dışarıda yaşayan insanları ve turizm amaçlı gelen kesimler ziyaret etmiştir. Bu zaman diliminde oluşan sinerji ile, doğa ve kültür turizmüne imkan tanıyan günü birlik turizm işletmeleri, bungalov tipi konaklama tesisleri, 4 yıldızlı otel yatırımları artış göstermiştir. İlimizdeki konaklama tesisi bilgileri aşağıdadır;

Tesis Adı	Sınıfı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Açıklama
Grand Şaroğlu Otel	4 yıldızlı	67	148	Bakanlık Belgeli
Pertek Termal Otel	4 yıldızlı	18	36	Bakanlık Belgeli
Borcan Otel	3 yıldızlı	25	50	Bakanlık Belgeli
Royal Demir Otel	Butik	32	64	Bakanlık Belgeli
Dersim-Ovacık	Pansiyon	18	36	Bakanlık Belgeli
Meyman Otel	Pansiyon	17	40	Belediyeden Belgeli
Yüksel Otel	-	21	42	Belediyeden Belgeli
Has Otel	-	17	32	Belediyeden Belgeli
Pülümür Yurt Otel	-	16	36	Belediyeden Belgeli
Toplam	-	229	480	-

Kaynak: Tunceli Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Yukarıda bilgileri verilen konaklama ve tesis altyapısı ilde turizmin henüz gelişmediğinin açık göstergesidir. Ancak bilinmelidir ki yukarıda özetlenen tesisleşme süreci son 5 yıla tekabül etmektedir, yani kısmi bir gelişim ivmesi olmuştur. Tunceli ili daha önce de vurgulandığı üzere, ağırlıklı olarak dışarıda yaşamakta olan Tuncelililer tarafınca ziyaret edilmektedir.

Bu bağlamda tesislerin tercih edilmesinden ziyade genellikle eş, dost ve akraba konaklamaları öne çıkmaktadır.

Turist Sayıları			
Yıllar	Yabancı Turist	Yerli Turist	Toplam
2004	115	30.825	30.940
2005	140	36.984	37.124
2006	206	41.803	42.009
2007	38	34.581	34.619
2008	49	15.498	15.547
2009	110	18.834	18.944
2010	81	13.762	13.843
2011	322	15.923	16.245
2012	281	18.963	19.244
2013	104	22.110	22.214
2014	115	17.901	18.016
2015	595	25.747	26.342

Tablo incelendiğinde, terörün görece şiddetli seyrettiği 2008-2011 yılları arasında ziyaretçi sayılarında düşüşler gerçekleşmiş ancak bu rakamlar 2012 – 2015 yıllarına denk gelen çözüm süreci döneminde tekrar artış göstermiştir.

İmalat

2016 yılı Aralık ayı itibarıyla, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veri Tabanından alınan güncel verilere göre ilimizde kapasite raporlu işletme sayısı sadece 46 iken bu işletmelerde istihdam edilen personel sayısı 694'tür.

TOBB Sanayi veritabanından edinilen aşağıdaki veriler imalat sektörüne dair önemli bilgiler sunmaktadır.

İL GENELİ	
Firma Sayısı	46
Kapasite Raporu Sayısı	49
Toplam Çalışan Sayısı	694
Toplam Açık Alan (m2)	69.699,198
Toplam Kapalı Alan (m2)	36.875

İLÇE DÜZEYİNDE DAĞILIM	
İlçe Adı	Sayı
Merkez	32
Pertek	7
Mazgirt	6
Ovacık	3
Nazimiye	1
Pülümür	-
Hozat	-
Çemişgezek	-

Verilerden hareketle ilimizde sanayi sektörünün yok denecek kadar az olduğu tespiti yapılabilmektedir. Üç ilçemizde (Çemişgezek, Hozat ve Pülümür) kapasite raporlu işletme bulunmamaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veritabanından alınan veriler ışığında, Tunceli ilinde en çok kodlanan ilk 20 ürün tabloda sunulmuştur.

Ürün Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
08.12.12.30.02	Mıdır	7
10.71.11.00.01	Ekmek - normal	5
23.63.10.00.00	Hazır Beton	5
10.71.11.00.04	Sandviç, tost ekmeği	4
22.23.14.50.01	Plastikten pencereler ve bunların çerçeveleri ile pervazları ve pencere eşikleri	4
0.71.11.00.02	Pide	4
10.71.11.00.03	Simit, açma vb.	4
1.02.10.00.00	Mutfak mobilyaları	3
10.71.12.00.02	Yaş ve kuru pastalar (tatlandırıcı ilave edilmiş)	3
56.29.19.00.01	Sözleşme esasına dayalı diğer yiyecek hizmetleri (Yemek fabrikaları ve toplu yemek mutfakları)	3
31.09.12.30.00	Ahşap yatak odası mobilyaları	3
25.12.10.30.00	Kapılar, kapı eşikleri, pencereler ve bunların kasaları	3
08.12.12.30.01	Kırmataş	2
18.14.10.10.00	Kitapların ve benzeri ürünlerin ciltlenmesi ve tamamlanması	2
18.12.19.90.96	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer basılı ürünler	2
10.71.12.00.00	Kek ve pastane ürünleri; tatlandırıcı ilave edilmiş diğer unlu ürünler	2
25.12.10.50.00	Kapılar, kapı eşikleri, pencereler ve bunların kasaları (çerçeveleri), alüminyumdan	2
35.11.10.72.00	Hidro elektrik (hidro elektrik santralleri tarafından üretilen)	2
18.12.14.56.00	Basılı tebrik, mesaj veya duyuru kartları, resimli veya resimsiz, zarflı veya zarfsız, süslenmiş veya süslenmemiş	2
10.71.12.00.01	Baklava, kadayıf ve şerbetle tatlandırılmış diğer unlu mamuller	2

Ürün grupları incelendiğinde, genel olarak mıcır, hazır beton, mermer ve traverten (ham veya kabaca tıraşlanmış), süt ve süt ürünleri, mobilya – ahşap ve un ve unlu mamulleri gibi katma değeri görece düşük olan sektörlerde faaliyet gösterildiği sonucuna varılmaktadır. Bir diğer ifadeyle genel anlamda iç pazara hitap eden kısıtlı bir üretim portföyünden söz edilebilir. En son yayınlanan 2011 verilerine göre kişi başı sanayi elektrik tüketimi Türkiye genelinde 1.177 kilovat saat iken Tunceli’de sadece 99 kilovat saattir. Sahip olunan bu veri Tunceli ilimizde sanayi üretiminin oldukça düşük seyirlerde gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Yukarıda tabloda verilen sektörlerde işteğal eden şirketlerin çoğunluklu istihdam sayıları 10 işçi ve altı düzeylerinde gerçekleşmektedir.

Tunceli ilimizin en çok istihdam sağlayan iki şirket bilgisi aşağıdadır.

Firma Adı	Sektör	İstihdam Sayısı
Munzur Tarım Ve Sanayi Ürünleri Ticaret A.Ş.	Su Şişeleme	41
Özcihan Gıda İnşaat Tarım Nakliye Enerji Turizm Madencilik Pazarlama Ticaret Ve San. Ltd. Şti.	Un İmalatı	30
Feniş Toprak ve İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	Tuğla ve kiremit	140

Tunceli İli İsmet İnönü Mahallesi Harçık mevkiinde kurulu bulunan Organize Sanayi Bölgesi yapım çalışmaları 1997 yıllarına dayanan bir geçmişe sahip olup son 5 yılda sarfedilen yoğun çabalar neticesinde yatırımcının hizmetine sunulabilmiştir. Aşağıda güncel bilgiler özetlenmiştir.

TUNCELİ OSB ÖZET TABLO	
OSB Alan Büyüklüğü (Ha)	20,98
Ortalama Parsel Büyüklüğü (Ha)	0,49
Parsel Sayısı	43
Tahsis Edilen Parsel Sayısı	22
Tahsis Olup Aktif Kullanılan Parsel Sayısı	16
Tahsisli ancak Kullanılmayan Parsel Sayısı	6
Tahsis Edilmemiş Parsel Sayısı	21
Katkı Payı Bedeli (metrekare/TL)	6

Kaynak : Tunceli OSB İdaresi (Aralık 2016)

Tunceli OSB parselleri prensipte 3 ayrı faaliyet alanı olarak gruplandırılmıştır. Bunlar;

- Gıda, Tarımsal ve Hayvansal Ürünleri
- PVC, Alüminyum Doğrama ve Mobilya
- Yapı Malzemeleri

Statü olarak karma OSB olmasından ötürü bütünlüğü bozmamak şartıyla yukarıdaki genel konular dışındaki yatırım müracaatları için de ayrıca tahsis gerçekleştirilebilmektedir.

Tunceli ilimizde bir adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. 1990 yılında hizmete girmiş olan sitede 44 esnaf çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedir. Mevcut haliyle şehrin içerisine sıkışmış olup işyerleri fiziki ve nitelik anlamında yetersiz olan sitenin alternatif başka bir bölgeye taşınması acil gereklilik arz etmektedir.

Tarım

Diğer birçok Anadolu ilinden farklı olarak iklim ve coğrafi koşulların elverişsiz olduğu Tunceli’de tarımın ekonomik aktivite içindeki payı düşüktür. TRB1 bölgesi içinde tarımın ekonomik hayat içinde en az paya sahip olduğu il Tunceli’dir. Bu durumun ortaya çıkmasında en büyük etken bölgenin toprak yapısıdır. Arazi yapısının büyük bölümü dağlık olan Tunceli, bir dizi tarımsal ürünün üretimi için elverişli imkanlara sahip değildir. Bu elverişsiz toprak yapısına ilaveten 1930’lu yıllarda izlenen zorunlu iskan politikasında ve 1990’lı yıllarda bölgede yaşanan çatışmalı süreçte, köylerin boşalması hususu, tarım ve hayvancılığı ciddi olumsuz etkilemiştir.

Genelde Türkiye’de olduğu gibi TRB1 bölgesinde ve Tunceli’de de tarım işletmeleri çok parçalı ve küçük ölçeklidir. Bu durum, tarımsal üretimin çoğu kez geçimlik düzeyde kalmasına neden olmaktadır. 2012 yılında tarımsal üretim değeri içinde bitkisel üretimin payı Türkiye’de % 44 iken Tunceli’de % 15 düzeyinde gerçekleşmiştir. Tarım arazilerinin ilin toplam arazi miktarının %15 gibi küçük bir bölümünü oluşturması, arazilerin dağlık, engebeli ve küçük parçalardan oluşması, makineli tarımın yeterince gelişmemesine neden olurken, sulanabilir arazinin yetersiz oluşu da ürün çeşitliliğini kısıtlamaktadır. Köylerin boşalmış olması da bitkisel üretimi olumsuz etkilemiş olan bir başka faktördür.

Sebze ekimi Tunceli’de tarım alanlarının %0,43’ü ile sınırlı bir alanda yapılmaktadır. Türkiye’de bu oran %3’tür. İklim özellikleri sebze ekiminin önündeki en büyük engeldir.

Meyve ekimi ise Tunceli’de toplam tarım alanlarının sadece % 1,4 ‘ünde gerçekleştirilmektedir. Türkiye genelinde bu oran % 5 düzeyindedir.

Organik Bitkisel Üretim

Tunceli’de özellikle de Ovacık ilçemizde son yıllarda organik bitkisel üretimde dikkat çekici bir artış olmuştur. Organik sertifikalı çiftçi verileri dikkat çekmektedir;

Organik Bitkisel Üretim – Çiftçi Sayıları		
Yıl	Çiftçi Sayısı	Ürünler
2009	2	Fasulye, Nohut Ulukale Dutu
2010	63	
2011	87	
2012	97	
2013	139	
2014	161	
2015	194	
2016	233	

Kaynak : Tunceli Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (Aralık 2016)

Tablodan görüleceği üzere, iyi ve organik tarım faaliyetleri ile üretim gerçekleştiren çiftçi sayısı verilerinde önemli bir yükseliş vardır. Bu durum kuşkusuz organik tarım sektöründe önemli bir potansiyelin ve motivasyonun olduğuna işaret etmektedir. Tunceli'nin arazi ve coğrafyasının, ölçekli ve verimli tarım faaliyetleri açısından pek elverişli olmadığı daha önce ifade edilmişti. Bu bağlamda, tarımsal alanda katma değeri yüksek üretim kategorisine giren organik tarım faaliyetlerinin Tunceli'de artış göstermesi önemli bir kırsal kalkınma hamlesi olacaktır.

Arıcılık

Arıcılık, Tunceli'nin iklimi, topografik yapısı ve florası dolayısıyla önemli bir potansiyel taşımaktadır. Arıcılık faaliyetlerinin büyük çoğunluğu Ovacık ve Pülümür ilçelerinde gerçekleştirilmektedir. Hayvancılık faaliyetleri arasında bölgenin rekabet üstünlüğü açısından öne çıkan alanı arıcılıktır. 22.cisi 2015 yılında gerçekleştirilen Geleneksel Pülümür Bal Festivali, balın ilimiz açısından önemine işaret etmektedir. Aralık 2016 tarihi itibarıyla, Tunceli Arıcılar Birliği'nden alınan güncel verilere göre birliğe bağlı 850 üye arıcı bulunmakta olup bu arıcıların 500'ü aktif bal üretimi içerisindedir. Üyelerin toplam kovan sayısı ise 64.000'dir. Tunceli'de yıllık bal üretimi 2016 yılı itibarıyla 100 ton civarındadır.

Son yıllarda il genelinde organik sertifikalı arıcılık faaliyetlerinde önemli artış gözlenmektedir. Yine Aralık 2016 tarihi itibarıyla Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, 13 organik ertifikalı arıcı, toplam 1711 kovan ile üretimlerini sürdürmektedir.

Su Ürünleri

İlin Keban Baraj Gölü ile komşu olması ve geniş akarsu ve zengin kaynak sularına sahip olması su ürünleri yetiştiriciliği açısından fırsat yaratmaktadır. Su ürünleri sektöründe ilde en önemli ürün alabalıktır. Türkiye'deki toplam alabalığın %20'si TRB1 bölgesinde yetiştirilmektedir. Tunceli'de alabalık üretiminde 2009-2011 yılları arasında üç kat artış görülmüştür. Ancak alabalık çiftliklerinin çevresel etkileri dikkate alınarak Tunceli'nin ekonomik gelişimi yönündeki katkısı iyi planlanmalıdır.

Tunceli Alabalık Yetiştiriciliği Verileri		
İlçe	İşletme Sayısı (Adet/Yıl)	Tesis Kapasitesi (Ton/Yıl)
Merkez	2	54
Mazgirt	4	740
Nazimiye	1	45
Ovacık	3	555
Pertek	5	570
Çemişgezek	9	5.070
Toplam	24	7.034

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (Aralık 2016)

Hayvancılık

Tunceli'nin toplam arazi varlığının içinde çayır ve meraların oranı %42 seviyesindedir. Bu fiziki koşullar doğal olarak bitkisel üretimden ziyade hayvancılık ve arıcılığı ön plana çıkartmaktadır. Coğrafi olarak yüksek ve dağlık bir toprak yapısına sahip olan Tunceli küçükbaş hayvancılığı daha

elverişli kılmaktadır. Büyükbaş hayvancılık çoğunlukla ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılığında ise Merkez, Ovacık ve Mazgirt ilçeleri önem arz etmektedir.

Büyükbaş Hayvancılık İşletmeleri		
Kategori	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı
0-50 Baş Arası	3.716	22.023
50-100 Baş Arası	16	1016
100-200 Baş Arası	1	168

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (Aralık 2016)

Daha önce de vurgulandığı üzere, büyükbaş hayvancılık, yaygın olarak ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Bu nedenle yukarıda tabloda 0-50 Baş Arası rakamlar yüksek çıkmaktadır. Gerek yeni nesillerdeki köy kültürünün azalması gerekse de kırdan kente göç nedenleri ile söz konusu ailelerin sayıları da giderek düşmektedir.

Bilindiği üzere profesyonel büyükbaş hayvancılığının temel göstergesi kentte 50 Baş ve üzeri işletme sayılarının yüksek olmasıdır. Tabloda görüleceği üzere bu kategoride Tunceli'de sadece toplam 17 işletme mevcuttur. Esasen bu alanda yatırımların artırılması, profesyonel işletmelerin oluşması gerekmektedir ki istihdam, üretim ve buna bağlı olarak katma değer oluşsun.

Küçükbaş Hayvancılık İşletmeleri		
Kategori	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı
0-50 Baş Arası	333	8.402
50-100 Baş Arası	236	18.263
100-200 Baş Arası	291	46.891
200-500 Baş Arası	384	143.476
500 + Baş Arası	219	182.158

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (Aralık 2016)

Tunceli'nin özellikle de Pertek ve Çemişgezek ilçelerinde küçükbaş hayvancılık yaygındır. Ovacık ve Pülümür ilçelerinin yüksek kesimlerinde bulunan elverişli meralar küçükbaş hayvancılığı cazip hale getirmiş ve gelişmesinde rol oynamıştır. 200 baş ve üzeri (200 – 500 baş arası ve 500 baş ve üstü) işletmelerin sayısı 603 olup Tunceli açısından önemli bir rakama tekabül ettiği değerlendirilebilir.

1.2. SORUN ALANLARI

1.2.1. Hâlihazırda Yaşanılan Sorunlar

1.2.1.1. Açıklamalar

➤ İmaj Sorunu, Tanıtım Eksikliği ve Kente Hakim Karamsarlık Hali

Tunceli ili maalesef ulusal ve uluslararası kamuoyu nezdinde özellikle de terör olayları nedeniyle çoğu zaman ön yargılarla bakılan ve bu bağlamda ciddi imaj sorunu yaşamakta olan bir il konumundadır. Geçmişten günümüze süregelen terör olaylarının gelinen noktada ciddi payı vardır. Sahip olunan bu imaj ile Tunceli ili gerek ziyaretçi ve turist bağlamında, gerek dışarıdan ile ikametgah tercihleri hususunda gerekse de yatırım yapma tercihi bağlamında performans olarak vasatı geçememiştir. Terör bağlamında değerlendirecek olursak, son yıllarda kentte terör eylemleri ve buna bağlı olarak şehit ve yaralı sayılarında ciddi manada düşüşler yaşanmıştır. Ayrıca yine Türkiye'nin doğu ve

güneydoğusunda terör örgütü eliyle bir dönem vuku bulan hendek organizasyonları Tunceli ilinde destek görememiştir. Bu anlamda bu tür olumlu gelişmeleri avantaja dönüştürmek ve motivasyonu artırmak gereklilik arz etmektedir. İmaj sorunları ile beraber kentin tanıtım eksikliği de öne çıkan sorunlardandır. Ulusal ve uluslararası kamuoyu nezdinde olumsuz gözükken bu imajı değiştirmenin yolu kuşkusuz etkin tanıtım faaliyetlerinden geçmektedir. Gelineen noktada maalesef Tunceli ili sahip olduğu eğitim seviyesi yüksek kent imajını, sosyokültürel yapısı ve doğal güzellikleri ile sahip olduğu özgün şehir imajını kamuoyu nezdinde tanıtarak öne çıkmayı başaramamıştır. Yine “Kentın İmaj Sorunu ve Tanıtım Eksikliği” sorunuyla da bağlantılı olarak kent insanına sirayet etmiş bir mutsuzluk ve karamsarlık hali mevcuttur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafınca yürütölmüş ‘İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti 2013’ araştırmasının sonuçları da esasen bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de Mutlu olduğunu beyan eden birey oranının en düşük olduğu il yüzde 42 ile Tunceli oldu. Bu istatistiki gerçek tespiti doğrulamaktadır. Yine bu madde altında değerlendirilmesi gereken kırsal alanların insansızlığı ve boşalan köyler hususu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel olarak, özellikle güvenlik ve terör sorunu ve bunlara bağılı olarak ortaya çıkan işsizlik, köy boşaltmaları ve daha ziyade geçmiş dönemlerde yaşanan eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizlikleri göçün başlıca nedenleri arasındadır. 1975 yılında 165.000 olan nüfus 2015 yılında sadece 86.000 düzeyinde kalmıştır. Olumsuz bu gelişmeler tarım, hayvancılık ve doğa ve kültür turizmi faaliyetlerini neredeyse durma noktasına getirmiştir.

➤ **Finansa Erişim İmkânlarının Kısıtlı Olması**

Bu sorun alanı Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde var olan bölgesel bir sorun olmakla beraber Hakkari, Muş, Tunceli gibi terörün daha ileri düzeylerde hissedildiği illerde daha büyük bir problem olarak yatırımcıların önüne çıkmaktadır. Banka ve finans kuruluşları ilimizdeki faaliyetleri oldukça yüksek düzeyde risklendirdikleri için kredi sağlama kolaylığı ve teminat oranlarında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Banka ve finans kuruluşları nezdinde yaşanan bu olumsuzluklarla beraber, önemli bir fon kaynağı konumunda olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu’nun Tunceli ilinde faaliyet göstermemesi de finans erişimi anlamında önemli fırsatın kaçırılmasına sebebiyet vermektedir. 4 Eylül 2016 tarihinde Başbakan Sn. Binali Yıldırım tarafınca açıklanan ve Tunceli’yi de içerisine alan Cazibe Merkezleri Programı eliyle, en azından imalat sanayi alanında bazı olumsuzlukların aşılması hedeflenmektedir. Ancak bu programda, komple yeni yatırımlar için en az 30 istihdam şartı istenmesi Tunceli gibi potansiyeli oldukça düşük illerde yatırım kararlarını kısıtlayacaktır. Tunceli ve benzer dezavantajları yaşayacak olan illerde bu kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir.

➤ **Ulaşım ve lojistik sıkıntıları**

Tarihsel olarak, Tunceli’nin gelişmesini engelleyen en önemli kısıtlardan biri maalesef coğrafyası olmuştur. Sarp dağlar ve ırmakların çevrelediği bölgeye üç noktadan girilebiliyor olması, bölgenin diğer bölgelerle etkileşimini engellemiş, bir nevi izolasyona neden olmuştur. Bu coğrafi izolasyon nedeniyle, ölçek ekonomisinden istenen düzeyde yararlanılamamış, üretim çoğunluklu iç tüketime dönük olmuş ve ölçek ekonomisinin geçerli olduğu alanlarda ulusal çapta üretim yapan şirketlerle rekabet etmek mümkün olmamıştır. Mevcut tamamlanan ve devam eden ulaştırma yatırımlarına ilave olarak, şehrimizin ihtiyacı olan diğer büyük ulaştırma yatırımlarının hayata geçmesi ile beraber kuşkusuz hem ilin ekonomik ve sosyal anlamda çevresine entegrasyonu ve dolayısıyla gelişimi sağlanacak hem de güvenlik boyutu açısından terörle mücadele nezdinde daha ciddi avantaj elde edilecektir. Örneğin son yıllarda terör hadiselerinin tekrardan tırmanması ile hali hazırda günün koşullarına hitap etmeyen Tunceli-Pülümür yolunda terör örgütü tarafınca yol kesim ve eylem faaliyetleri artış göstermiştir. Buna karşın güvenlik görevlileri operasyon amaçlı bazı dönemlerde yolu çift yönlü trafığe kapatmaktadırlar. Böyle olunca kentte ciddi sosyal ve ticari problemler ortaya çıkmaktadır. İlde yaşayanların güzergah üzerindeki mahallelere, köylere, Pülümür ve Nazimiye ilçelerine erişimleri ve güzergah üzerinde yer alan Organize Sanayi Bölgesi’ne erişimler sekteye

uğramakta, şehirlerarası akış neredeyse durmaktadır. Ülkemizin ana arterlerinde bulunup Kuzey Bölgesini Güney Bölgemize bağlayan (Sivas, Erzincan, Erzurum, Diyarbakır ve Adıyaman yönlü güzergah) ve ticaret anlamında ulaşımı en rahat ve en kısa yol olan Tunceli - Pülümür Erzincan hattının güvenlik sorunları da dikkate alınarak (karakol, kalekol vs. önemlerin artırılarak) yapımı ilimizi ticari ve sosyal anlamda ciddi rahatlatacaktır. Tunceli'nin kuzey şehirlerine başka bir bağlantı noktasının bulunmaması ve güvenlik, sosyal ve ticari dezavantajları bulunan mevcut yolun güvenlik sağlanarak yenilenmesi kritik öneme sahiptir.

Bir diğer proje olan ; İlimizin de içerisinde yer aldığı ve kuzey – güney aksı olarak tarif edilen Sivas, Erzincan, Erzurum, Diyarbakır ve Adıyaman yönlü güzergahının Keban Baraj Gölü üzerinde yapılacak Pertek Köprüsü'nün yapımı ile söz konusu hattın iyileştirilmesi, birçok ekonomik ve sosyal gelişime katkı sunabilir. Keban Baraj Gölünün yapımı ile neredeyse 42 yıldır Tunceli'nin Pertek ilçesi ile Elazığ arasında kara yolu ulaşımı bulunmamaktadır. Halihazırda Tunceli – Pertek Karayolunun modernize edilmesi ve kısaltılması suretiyle 2014 yılında gerçekleştirilen ihale akabinde çalışmalar devam etmekte olup, projenin tamamlanması sonrası bu güzergah oldukça modern bir hale kavuşacaktır. Esasen bu yolun tamamlayıcısı niteliğinde olan Pertek Köprüsü'nün yapımı projesi, birçok ekonomik ve sosyal gelişimi beraberinde getirip, kentimizin ülkemiz ile entegrasyonunu hızlandıracaktır .

➤ ***İşsizlik ve Sosyal Sorunlar***

Mevcut Durum bölümünde de aktarıldığı üzere, ilde istihdamda kamunun ağırlığı dikkat çekmektedir. SGK verilerine göre Türkiye genelinde %2,2 olan kamu işyerlerinin oranı Tunceli'de %13,9'dur. Aynı şekilde zorunlu sigorta kapsamında olan istihdamda kamu işyerlerinin payı Türkiye genelinde %6,3 iken Tunceli'de %22,2'dir. Bu bağlamda ildeki esnafın başlıca geçim kaynağını kamuda çalışanların oluşturduğunu çıkarsamak yerinde olacaktır. TÜİK verileri bağlamında işsizlik oranlarının, istatistiği çıkarılan son üç yılda (2011, 2012, ve 2013) tek hanelere indiği, yani iyileşmeler sağlandığı görülse de, bu iyileşmenin esas kaynağının İŞKUR kapsamında çeşitli kamu kuruluşlarına sağlanan geçici istihdamlar olduğu bilinmektedir. İşkur'un halihazırda uygulamada olan programlarındaki revizyon planı kapsamında programların ağırlıklı özel sektör istihdamına ayrılmasına yönelik eğilim mevcut. Bu bağlamda halihazırda kısıtlı bir performans sergileyen ilimiz özel sektör kesiminde hareketlilik oluşmazsa, daha evvel ki İşkur programları aracılığı ile oluşan rahatlamamanın tekrar gündeme gelmesi zorlaşacak ve işsizlik açısından ciddi sorun olarak önümüze çıkacaktır.

Terör olaylarının gündemde olduğu her coğrafyada olduğu gibi Tunceli'de de önemli sosyal sorunların olduğu bilinmektedir. Önceki yıllarda özellikle sosyal sorunların bertaraf edilmesini amaçlayan SODES, GENÇDES, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP) gibi programların günümüzde aktif durumda olmaması ya da oldukça kısıtlı devam etmesi sosyal sorunların hafifletilmesini zorlaştırmaktadır.

➤ ***Yatırımcı ve Girişimciye Sunulmak Üzere Ofis, İşlik, Atölye veya Tarımsal Altyapıların Bulunmaması***

Bilindiği üzere günümüzde yatırımcıların karar alma süreçlerinde, ulaşım, lojistik, işgücü ve güvenlik boyutlarının önemi kadar yatırımcıya sunulan hazır altyapılar da bir o kadar önem taşımaktadır. Tunceli ilimiz Organize Sanayi Bölgesi altyapısını hazır hale getirmiş ve yatırıma müsait parselleri hizmete sunmuştur ancak yatırımın ölçek ve niteliğine bağlı olarak Küçük Sanayi Sitelerini tercih edecek yatırımcılar için yatırım yeri sıkıntısı mevcuttur. Küçük Sanayi Sitesi'nde müracaata müsait işyeri bulunmamaktadır.

Girişimciliğin teşviki ve geliştirilmesi amaçlarıyla kendi işini kurmak isteyen girişimcileri hedeflemekte olan İŞGEM projesi, kuluçka merkezi tipi hazır altyapılar da ilde bulunmamaktadır. İlde

yüksek kiralardan oluşu, girişimlerin hayata geçirilmesi, filizlenmesi bağlamında handikap oluşturmaktadır. Yine Tunceli son yıllarda özellikle iyi ve organik tarım alanlarında önemli bir motivasyon yakalamıştır. Bakliyat, bal ve dut ürünlerinde yıllar itibariyle sağlanan somut gelişmeler mevcut durum bölümünde dikkate sunulmuştur. İlde büyük yatırımcıların ilgisini çekecek hazır tarımsal altyapılar bulunmamaktadır. Milli Emlak Müdürlüğü ile koordineli bir şekilde kiralama kolaylığı, toprak analizleri ve sulama imkanları araştırılarak belirli ölçeklerde arazilerin tespit edilmesi ve profesyonel işletmelere sunulması kıymetli olacaktır. Aynı zamanda gerçekleşmesi halinde bu tarz yatırımlar kentte model işletme niteliği taşıyacak olup olumlu bir motivasyon sağlayacaktır.

➤ **Niteliksiz İşgücü ve Çalışma ve Üretim Kültürünün Olmaması**

Esasen yukarıda mevcut durum ve diğer sorun alanlarında ifade edildiği üzere, kentin özellikle de özel sektör faaliyetleri bakımından ekonomik hareketliliği oldukça kısıtlıdır. Sahip olunan bu handikaptan ötürü kentte çalışma ve üretim kültürü gelişmemiştir. Esasen sebep sonuç ilişkisi bağlamında niteliksiz işgücünün de sebebi bu çalışma ve üretim kültürünün olmayışından kaynaklıdır.

1.2.1.2. Tablo

No	Sorun Alanı	Yaşandığı Sektörler
1	İmaj Sorunu, Tanıtım Eksikliği ve Kente Hakim Karamsarlık Hali	Hizmet ve Sanayi
2	Finansa Erişim İmkânlarının Kısıtlı Olması	Tarım, Hizmet ve Sanayi
3	Ulaşım ve lojistik sıkıntıları	Tarım, Hizmet ve Sanayi
4	İşsizlik ve Sosyal Sorunlar	Tarım, Hizmet ve Sanayi
5	Yatırımcı ve Girişimciye Sunulmak Üzere Ofis, İşlik, Atölye veya Tarımsal Altyapıların Bulunmaması	Tarım ve Sanayi
6	Niteliksiz İşgücü ve Çalışma ve Üretim Kültürünün Olmaması	Tarım, Hizmet ve Sanayi

1.2.2. Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar (Riskler)

1.2.2.1. Açıklamalar

➤ **Güvenlik Sorunu**

Bilinmektedir ki sermaye güvenlik açısından istikrarlı bir yapı sunmayan coğrafyaları tercih etmez. Gerek mevcut durum gerekse de sorunlar bölümünde dile getirilen kentteki terör ve buna bağlı ortaya çıkan güvenlik problemlerinin devam etmesi, strateji döneminin en büyük riski olarak karşımıza çıkmaktadır.

➤ **Göç Sorunu**

Göç hususu Tunceli’de özel başlık açılması gerekli bir alandır. Kentin ekonomik geri kalmışlığının önündeki en büyük nedenlerinden biri yaşanan göç hadiseleridir. Göç durumu incelendiğinde, özellikle kırsal kesimlerden gerçekleşen göçlere ilave orta sınıftan görece iyi eğitilmiş ve nitelikli insanların da göç ettikleri bilinmektedir. Bu anlamda, terör hadiselerinin sürmesi, kırsal alanlarda ve şehir merkezinde yaşayanların göçü ve tüm bunlar bağlamında ortaya çıkan olumsuz tablo strateji dönemi hedeflerinin sektöre uğraması noktasında ciddi risk teşkil etmektedir.

➤ **Doğa ve Çevrenin Sürdürülebilirliği**

Tunceli’de var olan kent motivasyonunun temelinde kuşkusuz doğası ve doğasıyla bütünlük arz eden kültürel yapısı gelmektedir. Munzur ve Pülümür çaylarının geçtiği vadiler turizm açısından önemli cazibe merkezleridir. Her iki vadede çok sayıda endemik bitki türü, yabani av hayvanı ve halkın kutsal saydığı önemli Alevilik inanç merkezleri bulunmaktadır. Türkiye’nin en önemli milli

parklarından birisi olan Munzur Vadisi Milli Parkı da bu alan içerisinde kalmaktadır. İlerde terör ve buna bağlı güvenlik meselelerinin son bulmasıyla kentin turizme açılması kaçınılmaz olacaktır. Terör faaliyetlerinin sonlandırılması sonrası artış gösterecek muhtemel özel ve kamu eliyle yapılacak yatırımlar çevre ve doğayı dikkate alarak planlanmazsa, bu durum sadece Tunceli için değil ülkemiz için de önemli bir değer olan söz konusu bu doğal güzelliklerin gelecek nesillere sürdürülemezliği ile sonuçlanabilir. Ayrıca ilde, özellikle de iki vadide Devletimizce yapılması planlanan baraj yatırımlarının bilimsel veriler ışığında doğa ve kültürel zenginlikler açısından özenle değerlendirilmesi ve gerçekleştirilirse en az tahribatla hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Kuşkusuz bir tarafta ülkemizin enerjide dışa bağımlılığı ve enerji üretim santrallerine ihtiyacı bulunmakta iken öte yandan inanç, turizm ve kültürel yaşam bağlamında Munzur ve Pülümür Vadilerinin kent insanının yaşamlarındaki önemi özenle değerlendirilmeli, baraj yatırımlarının kararı bütün boyutlarıyla ele alınmalıdır.

1.2.2.2. Tablo

No	Sorun Alanı	Yaşanması Muhtemel Sektörler
1	Güvenlik Sorunu	Hizmet, Tarım ve Sanayi
2	Göç Sorunu	Hizmet, Tarım ve Sanayi
3	Doğa ve Çevrenin Sürdürülebilirliği	Tarım ve Hizmet

1.3. HEDEFLER

1.3.1. Açıklamalar

➤ *İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması*

Mevcut durum bölümünde ifade edilen Rekabet Gücü ve Gelişme Potansiyeli Yüksek Sektörler bölümünde vurgulanan doğa ve kültür turizmi, iyi ve organik tarım faaliyetleri (ağırlıklı organik bakliyat, su ürünleri ve organik bal üretimi) ve küçük ölçekli imalat sanayi alanlarında insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik planlama ve eğitim faaliyetlerinin ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

➤ *Ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi, yaşanan sıkıntıların giderilmesi*

Sorun alanları kısmında Ulaşım ve lojistik dezavantajlarının yarattığı problemler ve yatırım programına alınıp ihalesi gerçekleştirilmesi zaruri yatırımlar ifade edilmiştir. Strateji döneminde öncelikli hedef, mevcut haliyle problem teşkil eden ulaşım ağlarının fiziki altyapılarının iyileştirilmesi ve terör faaliyetlerinden maksimum düzeyde arındırmak amacıyla gerekli güvenlik önlemlerini sağlamaktır. Bu bağlamda Valilik ve Karayolları Şube Müdürlüğü aciliyet arz eden yatırımların ihale aşamasına gelmesini sağlamayı, Valilik ve Askeri birimler ise bu yollardaki yol güvenliğini sağlayıcı tedbirleri planlamak ve hayata geçirilmesi hususunda gerekli girişimleri başlatmayı amaç edinmelidir.

➤ *İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması*

Kabul göreceği üzere günümüzde rekabet avantajı bilgi teknolojileri ve internet altyapısını etkin kullanmaktan geçmektedir. Kırsal kalkınma sürecinde de sadece kaliteli tarımsal ürün üretmek veya cezbedici turizm güzellikleriyle nitelikli hizmet sunmak yeterli değildir, buna ilave olarak müşteri ağlarına ulaşabilmek, yazılı ve görsel medyada hizmetleri tanıtmak gerekmektedir. Bu bağlamda strateji dönemi içerisinde, Tunceli’de doğa ve kültür turizmi sunan işletmeler, organik tarımsal ürün sunan birlikler veya işletmeler ve piyasaya ürün arz eden imalat işletmelerinin Bilgi ve Teknoloji altyapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Fırat Kalkınma Ajansı ve KOSGEB mali ve teknik destekleri ile çalışmalar hayata geçirilmelidir.

➤ *Terörle değil, eğitim, turizm ve organik tarımla gündeme gelen bir kent olmak*

Sorun alanları ve mevcut durumda da vurgulandığı üzere Tunceli ilimiz terör ile bağlantılı ciddi imaj sorunları yaşayabilmektedir. Valilik, Belediye, Kültür ve Turizm Müdürlüğü gibi kurumlar başta

olmak üzere strateji döneminde ilin öne çıkan potansiyel alanlarında tanıtım ve lobi faaliyetleri yürütülmelidir. İnanç turizmi etkinlikleri, eğitim alanında kentin öne çıkan avantajlarının panel ve etkinliklerle tanıtılması, bu alana dikkat çekilmesi, yine doğa turizmi kapsamında rafting etkinlikleri, doğa yürüyüşleri gibi tanıtıcı bir dizi etkinlik, panel, festival organize edilmelidir.

➤ **Özellikle tarım ve sanayi sektöründe yatırımcıya sunulan hazır altyapıların çeşitlendirilmesi**

Günümüzde yatırımlar artık illerin ve bölgelerin hatta ülkelerin yatırımcı çekme faaliyetleri neticesinde şekillenmektedir. Bir diğer ifadeyle yatırım kararlarının alınması aşamasında yatırım çekmek isteyen bölgeler birbirleriyle rekabet halindedir. Tunceli ilimizde de öncelikle sanayi altyapılarında (KSS, OSB, İŞGEM vs.) bir takım kontroller yapılmalı aksaklık ve eksiklikler doğru planlama ile giderilmelidir. Yine tarımsal faaliyetler tarafında, özel ağaçlandırma faaliyetleri kapsamında yatırımcıya en az 30 dönüm olmak üzere hazır altyapılar sunulmalıdır. Veya ciddi organik tarım yatırımcılarına büyük çaplı yatırıma müsait alanlar tespit edilip sunulabilmelidir. Bu anlamda strateji döneminde ilgili kurumların işbirlikleri ve gerekli planlamalar ile söz konusu hedeflere ulaşılmalıdır.

➤ **Kente hakim mutsuzluk ve karamsarlık ortamının ortadan kaldırılması**

Terör, göç ve buna bağlı her anlamda üretimden uzak kalan halkın mutsuzluk ve karamsarlık hali çeşitli çalışmalar ve projeler ile kısmen iyileştirilebilir. İlgili kurumlar ile birlikte sosyal amaçlı kurgulanan programlar hayata geçirilmelidir. Halkın Tunceli'ye inanmalarını sağlayıcı moral aşılayıcı etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde kentte başarılı olan model işletmelerden hikayeler yaratılarak vatandaşa anlatılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki kentler kendisine inanan kitlelerin motivasyonu ile kalkınır ve gelişir.

1.3.2. Tablo

No	Hedef	Gösterge
1	İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması	Düzenlenen işgücü eğitim ve mesleki eğitim programlarının sayısı ve söz konusu programlar sonucunda işe yerleştirme oranları
2	Ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi, yaşanan sıkıntıların giderilmesi	Kamu yatırım programına alınan proje sayıları, güvenlik problemleri yaşanan yollarda kurulan güvenlik noktaları, karakol, kalekol vs. yatırım sayıları
3	İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması	Sosyal medya ve internet sitesi kullanan işletme sayısı, e-ticaret sitelerinde ürünleri satılan işletme sayısı
4	Terörle değil, eğitim, turizm ve organik tarımla gündeme gelen bir kent olmak	Eğitim, turizm ve organik tarımda yurtiçi ve yurtdışında düzenlenen farkındalık ve tanıtım programları, paneller vs. Yazılı ve görsel medyada çıkan haberler.
5	Özellikle tarım ve sanayi sektöründe yatırımcıya sunulan hazır altyapıların çeşitlendirilmesi	Sektörüne göre yatırıma müsait kamu arazilerinin tespiti ve raporlanması, hizmete hazır hazırlanan atölye, işlik, ofis sayıları vs.
6	Kente hakim mutsuzluk ve karamsarlık ortamının ortadan kaldırılması	Düzenlenen sosyal proje ve programlar, Güncel Tuik mutluluk anketi sonuçları, başarılı model işletmelerin sayıları ve halk nezdinde model oluşturmaları

2. BÖLÜM

2. 2017 YILI EYLEM PLANI

2.1. Açıklamalar

- ***Girişimciliği geliştirmek ve küçük çapta imalat işletmeleri için başlangıç ortamı oluşturmak amacıyla İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) kurulması çalışmaları, yer ve kurumsal yapı tespiti ve projelendirilmesi***

İlimizde, bölgemizde hatta ülkemizde en temel problemlerden bir tanesi kuşkusuz girişimcilik kültürünün gelişmemiş olması hususudur. Özgün fikri ile iş kurmak isteyen girişimcilere hazır ve cüzi kirali altyapılar sağlanmadıkça girişim hamlelerini ve buna bağlı başarı hikayelerini daha az göreceğiz. Bu bağlamda ilgili kurumlar ile çalışmaların başlaması, yatırım yeri ve kurumsal yapı tespitinin gerçekleştirilmesi ve işin projelendirilmesi 2017 açısından önemli bir adım olacaktır.

- ***Meyvecilik (özel ağaçlandırma) yatırımcıları için il geneli her biri en az 30 dönüm olmak üzere yatırım yerlerinin tespiti, toprak analizlerinin yapılması***

Yatırımcıya hazır altyapı çalışmaları kapsamında, badem, dut ve ceviz gibi il açısından önem arz eden ürünlerin ekimi için en az 30 dönüm olmak üzere hazır millî emlak arazilerinin toprak analizleri ile beraber tespiti ve hazırlanan yatırım havuzunun yatırımcılara resmi başvuru yapmaları açısından sunulması önemli bir adım olacaktır.

- ***İşgücü eğitim programlarının yatırımcılara tanıtılması***

Bilinmektedir ki gelecek dönemde İŞKUR Müdürlükleri özel sektörün talep ettiği alanlarda eğitim programlarını daha da yaygınlaştıracaktır. Bu bağlamda Tunceli genelinde bütün ilçelere ulaşılacak şekilde, işkur iş başı eğitim programlarının tanıtım toplantıları gerçekleştirilmelidir.

- ***Yatırımcılardan gelen talepler dahilinde öncelikli sektörlerde işgücü eğitim programlarının açılması***

Bir önceki maddede belirtilen etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile sağlanacak bilgi ve talepler bu maddede sözü edilen eğitim programlarının planlanmasına vesile olacaktır.

- ***Çağrı Merkezi Yatırımcısına sunulmak üzere hazır kamu binalarının tespiti ve yatırım çağrısı kapsamında yatırımcılar ile görüşmeler, yatırımcı tespiti sonrası bina tadilatı süreci***

Kalkınma Bankası tarafınca koordine edilen Cazibe Merkezleri Programı kapsamında, yatırımcısı olması halinde kamuya ait atıl binaların tadili ile yatırımcıya hazır altyapılar sağlanacaktır. Bu kapsamda, Tunceli il merkezinde, uygun kamu binasının tespiti, muhtemel yatırımcılarla görüşme ve yatırımcı olması halinde projelendirme ve tadilat çalışmalarının 2017 yılında gerçekleştirilmesi önemli bir adım olacaktır.

- ***Tunceli Erzincan Hattında Yer Alan Tunceli OSB Erişimi Önündeki Kısmi Zamanlı Engellerin Ortadan Kaldırılması***

Tunceli Pülümür yolu güvenlik gerekçeleri ve operasyonlar nedeniyle belirli periyotlarla ulaşım kapatılmaktadır. Yol kapama yeri Tunceli girişi olup OSB alanı kapatılan bölge içerisinde kalmaktadır. Haliyle hem mevcut işletmeler üretim açısından mağdur olmakta, hem de olası yeni yatırım kararları mutlak suretle olumsuz etkilenmektedir. Gerekli güvenlik önlemlerinin alınması suretiyle, yolun kapama noktasının mevcut yerden 4 km ileriye alınması OSB erişim kısıtını ortadan kaldıracaktır.

- ***Ovacık Fasulyesi, Ulukale Dutu ve Pülümür Balı'na ilişkin coğrafi işaret başvurusunun yapılması***

Kırsal kalkınmanın en önemli argümanlarından bir tanesi de coğrafi işaretli ürünler ile piyasada var olabilmektedir. Coğrafi işaret edinimi, büyük bir tanıtım aracı olmakla beraber, ürün katma değerini artırıcı olup haliyle yerelin zenginleşmesine de katkı sunmaktadır. Bu bağlamda ilimiz için önem arz eden özellikle Ovacık fasulyesi, Ulukale Dutu ve Pülümür Balı'nın 2017 yılı içerisinde en azından coğrafi işaret başvurularının yapılması kritik bir adım olacaktır.

➤ ***Geleneksel Munzur, Doğa ve Kültür Festivali Programının 2017 içeriğinde tanıtım ve imajı güçlendirici revizyonlar yapılması ve hayata geçirilmesi***

2016 yılında 16.sı düzenlenen festival Tunceli'yi tanıtan en önemli etkinliktir. Son yıllarda yapılan organizasyon hataları ve yanlış politikalarla ötürü geniş kesimlere hitap eden özelliğini yitirmiş, yerel kalmış ve politize olmuştur. İçeriğinin doğru hamlelerle güçlendirilmesi ve güçlü bir tanıtım ve program ile 2017 yılında gerçekleştirilmesi festivali eski gücüne kavuşturacak ve ilin tanıtımı açısından önemli bir fırsat yaratacaktır.

➤ ***İl Genelinde Askeri Birliklerdeki er ve erbaşların çarşı izinleri yasağının kaldırılması***

Özellikle de güvenlik ve terör meselelerinden ötürü Tunceli merkez ve ilçelerinde birliklerde ciddi sayıda asker bulunmaktadır. Terör vakalarının son yıllarda yine artış göstermesi ildeki ekonomik hareketliliğe ciddi manada sekte vurmuştur. Buna ilaveten bir de askeri er ve erbaşın çarşı izinlerinin de yasak oluşu talep bağlamında kenti ciddi bir çıkmaza sokmaktadır. Bu anlamda 2017 yılında askerin çarşıya çıkmasına kademeli olarak veya ilk aşamada belirli sayıda/pilot uygulama olarak müsaade edilmesi, kent ekonomisini kısmi anlamda rahatlatacaktır.

➤ ***Tunceli'nin eğitim alanında bilinirliğinin artırılması amacıyla eğitimde markalaşma stratejisinin belirlenmesi ve İstanbul ve Tunceli'de paneller düzenlenmesi***

Tunceli ilimiz tarihsel olarak kamuoyu nezdinde eğitim seviyesi yüksek kent imajını oluşturmayı başarmıştır. Son dört senedir Türkiye TEOG Birinciliği ve TÜİK tarafınca gerçekleştirilen İllerde Yaşam Endeksi 2015 araştırmasında Türkiye'de eğitimde en iyi il seçilmesi başarılarını perçinlemiştir. Artık eğitimde kent markalaşması sağlamak adına, markalaşma faaliyetleri, tanıtım, odaklanma gibi planlamalara kent paydaşları ile start verilmelidir. Bu bağlamda 2017 yılında markalaşma stratejisi ve Tunceli ve İstanbul'da olmak üzere iki panelin düzenlenmesi iyi bir başlangıç olacaktır.

➤ ***Profesyonel Organik Tarım yatırımcısına sunulmak üzere Ovacık ilçesinde tek parça en az 300 dönüm iki alan belirlenmesi***

Özellikle Ovacık ilçesi iyi ve organik tarım faaliyetleri neticesinde bakliyat üretimini yaygınlaştırmayı başarmıştır. Aynı şekilde Ovacık bakliyatının ulusal pazarda marka değeri de kabul görmüştür. Sürecin ikinci aşaması olarak, profesyonel organik tarım işletmelerinin Ovacık ilçesinde faaliyet göstermesi hedeflenmelidir. Bu bağlamda, toprak analizi yapılmış, sulama imkanları ve kiralama olanakları raporlanmış her biri en az 300 dönüm olmak üzere en az iki ayrı alanın belirlenmesi ve potansiyel yatırımcılara sunulması, organik tarım bağlamında 2017'de gelenekselden profesyonele geçme aşamasında önemli bir başlangıç olacaktır.

➤ ***Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı Gerçekleştirilmesi***

Konferans ile uluslararası düzeyde akademisyenler, politika yapımcıları ve uygulayıcıların bir araya getirilmesi düşünülmektedir. Konferansın amacı, Bölgesel Kalkınma alanında çalışmalarda bulunan bilim adamlarını, uygulamacıları ve üniversiteler dışındaki araştırmacıları buluşturarak karşılıklı fikir alışverişinde bulunabilmelerine zemin hazırlamaktır. Ayrıca etkinlik ilin tanıtımına katkı sağlamak ve yürütücü kurumların kurumsal kapasitelerini artırıcı amaç taşımaktadır.

➤ ***Tunceli Yatırım Ortamının İş Adamı Buluşmaları İle Tanıtılması***

Yatırım kararı alacak işinsanları çoğunlukla Tunceli dışında yaşamakta olan kesimlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda özellikle de 4 Eylül 2016 tarihinde Başbakan Sn. Binali Yıldırım tarafınca Diyarbakır'da ilan edilen Cazibe Merkezleri programı kapsamında sağlanan desteklerin Tunceli'ye yatırım hedefiyle tanıtılması önem arz etmektedir.

➤ ***Fırat Kalkınma Ajansı'nca sağlanacak Gündümlü Proje Desteği kapsamında proje planlamasının gerçekleştirilmesi ve uygulama sürecinin başlaması***

İlde kırsal kalkınma bağlamında önem arz eden Pülümür Balı ve Ovacık Bakliyat Üretimi (Fasulye ve Nohut) alanlarında çiftçi eğitimleri düzenlenmesi, gerekli desteklerle tarımsal üretimin artırılması, ürün ambalajlarının tasarlanması, tasarımları yapılan ambalajların işleneceği tesislerin OSB'de kurulması, coğrafi işaret ve markalaşma çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve ürünlerin pazarlanması

faaliyetlerini içerecek güdümlü proje çalışmasına, ilgili kurumların ortaklıklarıyla 2017 yılında start verilmesi önem arz etmektedir.

➤ **Tunceli'den dışarıya tasarım ve yazılım satışı konusu özelinde eylem planı raporu hazırlanması**

Coğrafi olarak dezavantajlı olan Tunceli'de lojistik, iş gücü, sermaye gibi unsurlar sürekli bir kısıt oluşturmaktadır. Bunun yerine bilgi yoğun işlerin teşvik edilmesi bu unsurları kısmi oranda ortadan kaldıracaktır. Gençlerin, işsizlerin, üniversite öğrencilerinin, hatta ev hanımlarının yazılım ve oyun geliştirme, tasarım gibi sektörlerle yönelmesi önemli avantaj sağlayacaktır. Doğru bir planlama sağlanırsa, eğitim seviyesi yüksek kent olan Tunceli'de söz konusu sektörün gelişmesi zor olmayacaktır. Munzur Üniversitesi bu konuya ilişkin bir eylem planı hazırlayacaktır.

➤ **Kent Kimlik Göstergesi olarak Kent Logosunun hazırlanması**

Kentsel logolar kentlerin tanımlanmasını, betimlenmesini ve kent kültürünün algılanmasını kolaylaştıran öncül marka kimliği öğeleridir. Bu bağlamda, ilgili kurumların ortak aklıyla onay görmüş ve hazırlanmış bir kent logosu şehrin tanıtımı açısından önemli olacaktır.

➤ **Mevcut Küçük Sanayi Sitesinin elverişli yeni bir lokasyona taşınma işlemlerine başlanması**

Tunceli ilimizde bir adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. 1990 yılında hizmete girmiş olan sitede 44 esnaf çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedir. Mevcut haliyle şehrin içerisine sıkışmış olup işyerleri fiziki ve nitelik anlamında yetersiz olan sitenin alternatif başka bir bölgeye taşınması acil gereklilik arz etmektedir. Ayrıca taşınma sonrası oluşacak ilave atölyelerde yeni yatırımcılar da kendilerine yer bulabileceklerdir.

2.2. Tablo

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL.)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
1	Girişimciliği geliştirmek ve küçük çapta imalat işletmeleri için başlangıç ortamı oluşturmak amacıyla İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) kurulması çalışmaları, yer ve kurumsal yapı tespiti ve projelendirilmesi	Yatırıma Hazır Altyapı Sorunları	Valilik, Belediye KOSGEB, FKA, Üniversite, TSO	200 Bin	12 ay
2	Meyvecilik (özel ağaçlandırma) yatırımcıları için il geneli her biri en az 30 dönüm olmak üzere yatırım yerlerinin tespiti, toprak analizlerinin yapılması	Yatırıma Hazır Altyapı Sorunları	Milli Emlak Müdürlüğü, FKA, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, TSO	30 Bin	12 ay
3	İşgücü eğitim programlarının yatırımcılara tanıtılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, FKA, TSO, Esnaf ve Sanatkarlar Odası	3 Bin	12 ay
4	Yatırımcılardan gelen talepler dahilinde öncelikli sektörlerde işgücü eğitim programlarının açılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, TSO, Esnaf ve Sanatkarlar Odası	1 Milyon	6 ay
5	Çağrı Merkezi Yatırımcısına sunulmak üzere hazır kamu binalarının tespiti ve yatırım çağrısı kapsamında yatırımcılar ile görüşmeler, yatırımcı tespiti sonrası bina tadilatı süreci	İşsizlik sorunları, Yatırıma Hazır Altyapı Sorunları, Sosyal Sorunlar	Valilik, Belediye, FKA, TSO	500 Bin	12 ay

6	Tunceli Erzincan Hattında Yer Alan Tunceli OSB Erişimi Önündeki Kısmi Zamanlı Engellerin Ortadan Kaldırılması	Ulaşım ve Lojistik Sıkıntıları	Valilik, İl Jandarma Komutanlığı, İl Emniyet Müdürlüğü, TSO	-	3 ay
7	Ovacık Fasulyesi, Ulukale Dutu ve Pülümür Balı'na ilişkin coğrafi işaret başvurusunun yapılması	İmaj Sorunu, Tanıtım Eksikliği ve Kente Hakim Karamsarlık Hali	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, İlgili Belediyeler(Ovacık , Pülümür, Çemişgezek), Munzur Üniversitesi	200 Bin	12 ay
8	Geleneksel Munzur, Doğa Ve Kültür Festivali Programının 2017 içeriğinde tanıtım ve imajı güçlendirici revizyonlar yapılması ve hayata geçirilmesi	İmaj Sorunu ve Tanıtım Eksikliği	Tunceli Belediyesi, Valilik, TSO, Esnaf ve Sanatkarlar Odası	600 Bin	8 ay
9	İl Genelinde Askeri Birliklerdeki er ve erbaşların çarşı izinleri yasağının kaldırılması	İşsizlik ve Sosyal Sorunlar	Valilik, Askeri Birimler	-	6 ay
10	Tunceli'nin eğitim alanında bilinirliğinin artırılması amacıyla eğitimde markalaşma stratejisinin belirlenmesi ve İstanbul ve Tunceli'de panel düzenlenmesi	İmaj Sorunu, Tanıtım Eksikliği ve Kente Hakim Karamsarlık Hali	FKA, Milli Eğitim Müdürlüğü, Valilik	50 Bin	6 ay
11	Profesyonel Organik Tarım yatırımcısına sunulmak üzere Ovacık ilçesinde tek parça en az 300 dönüm iki alan belirlenmesi	Yatırıma Hazır Altyapı Sorunları, Göç Sorunu	FKA, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Milli Emlak Müdürlüğü, Ovacık Kaymakamlığı	20 Bin	12 ay
12	Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı Gerçekleştirilmesi	İmaj Sorunu ve Tanıtım Eksikliği	Valilik, Munzur Üniversitesi, FKA	250 Bin	9 ay
13	Tunceli Yatırım Ortamının İş Adamı Buluşmaları İle Tanıtılması	İmaj Sorunu ve Tanıtım Eksikliği, İşsizlik ve Sosyal Sorunlar	Valilik, TSO, FKA, KOSGEB	5 Bin	2 ay
14	Fırat Kalkınma Ajansı'nca sağlanacak GÜdümlü Proje Desteği kapsamında proje planlamasının gerçekleştirilmesi ve uygulama sürecinin başlaması	İşsizlik ve Sosyal Sorunlar, İmaj Sorunu ve Tanıtım Eksikliği	FKA, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, İl Özel İdaresi, TSO	-	12 ay
15	Tunceli'den dışarıya tasarım ve yazılım satışı konusu özelinde eylem planı raporu hazırlanması	İşsizlik ve Sosyal Sorunlar, Ulaşım ve Lojistik Sıkıntıları	Üniversite	-	12 ay
16	Kent Kimlik Göstergesi olarak Kent Logosunun hazırlanması	Tanıtım Eksikliği	Valilik, Belediye, FKA	10 Bin	6 ay
17	Mevcut Küçük Sanayi Sitesinin elverişli yeni bir lokasyona taşınma işlemlerine başlanması	Yatırıma Hazır Altyapı Sorunları,	Valilik, Belediye, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Kooperatif	-	12 ay